

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

Дипломна робота

бакалавра

з теми: «СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИХ СІМЕЙ»

Виконала: здобувач вищої освіти
4 курсу, групи Sz1-B19
спеціальності 232 Соціальне забезпечення
Корман Крістіна Віталіївна

Керівниця: *Мельник Ж.В.*,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки і
соціальної роботи

Кам'янець-Подільський – 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ.....	7
1.1 Соціальний захист населення як система: поняття та.....	7
1.2 Особливості розвитку законодавства України про соціальний захист малозабезпечених сімей.....	18
1.3 Нормативно-правове регулювання надання державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям в Україні.....	25
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ.....	33
2.1 Соціальна підтримка та органи управління в сфері соціального захисту малозабезпечених сімей.....	33
2.2 Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям.....	41
2.3 Основні напрями оптимізації системи соціального захисту малозабезпечених сімей в Україні.....	48
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58

ВСТУП

Актуальність теми. Головною передумовою розвитку України до розвиненої країни є вдосконалення та реалізація європейських стандартів у соціальній сфері, що наразі лише частково підтверджується практичними результатами. Соціально-економічні зміни, що відбуваються в українському законодавстві, постійно змінюються та принципово впливають на більшість сфер суспільних відносин у державі. Якщо дивитися на соціальні показники в Україні, то у сфері соціального захисту громадян є певна непослідовність.

Соціальний захист є важливою ланкою забезпечення нормального рівня відносин між державою та громадянами. Основний вплив стосується соціального захисту громадян, відповідно законодавства про рівень соціального захисту в Україні та надання громадянам у зв'язку з цим питань відповідної державної допомоги.

Розвиток держави в основному спрямований на створення самостійної системи соціального захисту всіх верств населення, тобто тих, хто регулярно потрапляє у встановлені ліміти соціального забезпечення.

Громадяни стають учасниками суспільних відносин у визначених випадках, що дає їм право на соціальний захист відповідно до норм чинного законодавства, що гарантується відповідно Конституцією України [14], якою визначено, що Україна є незалежним суспільством і демократичною державою.

Існують соціальні програми, щоб законодавчо створити ефективні зв'язки соціального захисту для громадян, які страждають від мінімального рівня життя, що породжує концепцію ризику бідності. Але через неузгодженість цих програм ми зіткнулися з суперечливими ускладненнями у застосуванні окремих норм і ухвалили зміни до законодавства України про соціальний захист малозабезпечених громадян та сімей. Незалежно від напрямку зовнішньої інтеграції, Україна повинна формувати та розвивати

політику громадянського суспільства на рівні інших розвинутих країн, враховуючи внутрішні чинники, перш за все – рівень соціальної захищеності населення.

Національний соціальний захист малозабезпечених громадян має відповідати міжнародним стандартам соціального захисту. Відповідно, практика застосування соціальних стандартів значною мірою забезпечується нормами міжнародного права, які базуються на застосуванні важливого досвіду різних країн. Забезпечивши дійсно дієві механізми соціального захисту малозабезпечених громадян, ми матимемо чіткий фіксований результат, який матиме позитивний вплив на економіку лише через належне регуляторне ставлення та державний захист, тобто надання відповідних гарантій.

Через право соціального забезпечення та соціального страхування важливу роль у соціальному захисті малозабезпечених громадян відіграє взаємодія на рівні сфери соціального захисту. Законодавчі норми спрямовані на створення активної та постійно функціонуючої структури соціального захисту.

Ступінь наукової розробленості теми дослідження. Багато юристів, правознавців, соціологів в тій чи іншій мірі стурбовані питаннями соціального захисту малозабезпечених громадян. Право на соціальний захист різних громадян є багатогранним, і його дослідження відбувається не лише в юридичній науці, а й у рамках філософії, економічної теорії, соціології, психології та фізіології.

Важливий вклад у вивчення теоретичних засад та основ соціального захисту малозабезпечених верств населення здійснили такі науковці як: Андрієнко І., Баранник Л., Базилевич К., Болотіна Н., Борецька Н., Грибіденко І., Руженський М., Сільченко С., Флорескул Л., Ярошенко І.

Проте комплексного аналізу та осмислення питання соціального захисту малозабезпечених громадян у наукових працях на сьогодні недостатньо. Більшість досліджень із вивчення нормативно-законодавчого

регулювання в сучасних умовах розвивалися фрагментарно або стосувалися лише його окремих елементів. Багато змістовних аспектів права про соціальний захист малозабезпечених мають нормативну неузгодженість.

У наукових працях вітчизняні вчені Якуненко Н., Лібанова Е., Іванкевич В., Бевз В. роздумують над проблемою з'ясування причин бідності та пошуку ефективних шляхів її подолання шляхом активної соціальної політики. Проте, незважаючи на велику кількість публікацій, недостатньо уваги приділено дослідженню того, як існуючі форми соціальної підтримки можуть бути застосовані до проблем бідних та як знайти шлях щодо вирішення даної проблеми.

З огляду на актуальність дослідження, нами обрана тема для дослідження: *«Соціальний захист малозабезпечених сімей»*.

Об'єкт дослідження: малозабезпечені сім'ї.

Предмет дослідження: норми системи права України, які регулюють право на соціальний захист малозабезпечених громадян в Україні.

Мета дослідження: визначити основні напрями та шляхи оптимізації системи соціального захисту малозабезпечених сімей в Україні.

Відповідно до мети дослідження були визначені такі **завдання:**

1. Обґрунтувати теоретичні підходи до дослідження проблеми соціального захисту малозабезпечених сімей в Україні.
2. Проаналізувати нормативно-правове регулювання надання державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям в Україні.
3. Дослідити порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям в Україні.
4. Запропонувати напрями та шляхи оптимізації системи соціального захисту малозабезпечених сімей в Україні.

Методи дослідження: теоретико-практичний аналіз літературних джерел з досліджуваної проблеми, порівняльно-правовий метод, метод системного аналізу.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати дослідження та розроблені рекомендації можуть бути використані для вдосконалення системи соціального захисту малозабезпечених сімей.

Апробація результатів дослідження. Апробація результатів нашого дослідження представлена у Збірнику наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у науковій статті з теми: «Актуальні аспекти соціального захисту населення в Україні» (Мельник Ж. В., Корман К. В. Актуальні аспекти соціального захисту населення в Україні / Ж. В. Мельник, К. В. Корман // *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка* / за ред. Л.П. Мельник, Т.Л. Опалюк. Вип. 37. Серія: соціально-педагогічна. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В, 2022. С. 96 – 102).

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел до якого входить 40 позицій.

ВИСНОВКИ

У процесі вивчення основних теоретичних аспектів соціального захисту та категорій соціального забезпечення було досліджено та порівняно основні правові категорії права соціального забезпечення: соціальний захист, соціальне забезпечення та соціальне страхування.

Вивчаючи нормативно-правову базу та теоретичні положення соціального забезпечення як основної категорії, робимо такі висновки: формування соціального забезпечення та посилення впливу цієї категорії врегульовано Конституцією України, тому розвиток інших соціальних складових суспільства соціальне забезпечення, соціальні гарантії та страхування мають бути належним чином врегульовані.

Розглянувши деякі приклади реалізації соціального захисту малозабезпечених громадян в Україні, ми робимо висновок про наявність певного потенціалу у реалізації та розвитку цього питання для вдосконалення існуючих соціальних механізмів допомоги.

Певним проявом може бути питання належного соціального захисту малозабезпечених громадян шляхом запровадження державних соціальних виплат, спрямованих на створення умов, за яких ці громадяни мають можливість отримати правову та матеріальну підтримку для виходу зі скрутного становища. соціальні ризики в цілому.

Отже, питання соціального захисту малозабезпечених громадян України забезпечене чинним законодавством, а тому має перспективи розвитку. Завдяки становленню та розвитку реформування економічної системи посилиться підтримка цього питання в усій суспільній сфері.

Вивчаючи соціальний захист малозабезпечених громадян відповідно до законодавства, вважаємо, що найбільш проблемними є останні групи, а саме: малозабезпечені сім'ї, діти з інвалідністю I-II ступенів, діти з інвалідністю до 18 років.

Наразі у сфері соціальних відносин, тобто у сфері соціального захисту в Україні, досі не повною мірою запроваджено належний контроль при реформуванні та вдосконаленні існуючої законодавчої бази, оскільки досі відсутні змістовні нормативні акти, які б регулювали поняття та його роль у суспільних відносинах.

Враховуючи проблеми системи соціального захисту малозабезпечених громадян, ми маємо також реалістично оновити законодавчу базу чинних норм соціального захисту малозабезпечених громадян, оскільки існують суперечності концептуального механізму.

Система соціального захисту малозабезпечених громадян є певною мірою складною саме через відсутність законодавчих актів, які б адекватно враховували цю систему з наявними верствами населення в цілому, а також через те, що у разі виникнення певних ризиків для малозабезпечених громадян на сьогодні загальні принципи реалізації права на державну допомогу не згруповані, але ми бачимо певне дублювання соціальних виплат через різні законодавчі акти.

Через відсутність ефективного регулювання нинішня система загальнообов'язкового національного медичного страхування просто не може задовольнити існуючі потреби. Забезпечення допомоги малозабезпеченим верствам населення часто є проблемою, оскільки в цій сфері немає чіткого регулювання.

Тому сучасний соціальний супровід малозабезпечених громадян розвинений недостатньо, оскільки залишаються питання щодо доцільності підтримки, що надається малозабезпеченим громадянам.

Норми міжнародного права чітко визначають основні права, основні категорії прав людини. Використовуючи міжнародний досвід, ми маємо можливість застосовувати власні норми, покращені порівняно з попереднім законодавством.

Оскільки Україна ратифікувала багато міжнародних договорів, ми маємо їх адаптувати або, навпаки, створювати щось нове, удосконалюючи

існуючі механізми забезпечення системи соціального захисту всіх верств населення.

Важливим питанням є правильність та порядок призначення державних соціальних допомог малозабезпеченим громадянам, а саме достовірність даних, які подаються до органів призначення та контролю, та фактична виплата самих допомог.

Одним із варіантів певного удосконалення системи соціального захисту малозабезпечених громадян є створення спеціальної бази даних для цієї категорії громадян із соціальними потребами, тому необхідний детальний професійний контроль за дотриманням при видачі таких допомог.

Крім органів Міністерства соціальної політики України та допоміжних організацій органів місцевого самоврядування, спільною діяльністю мають створюватися програми адресної соціальної допомоги.

Попри законодавчі протиріччя, така співпраця повинна мати лише позитивні наслідки та збільшити розподіл справді необхідних благ, забезпечивши соціальний захист малозабезпечених громадян по всій Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко І. С. Правове регулювання державних соціальних допомог малозабезпеченим особам в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.05. Львів, 2010. 18 с.
2. Баранник Л. Б. Фінансовий механізм системи соціального захисту населення України: проблеми становлення та перспективи розвитку: монографія. Дніпропетровськ : ДДФА. 2012. 496 с.
3. Баранник Л. Б. Соціальний захист громадян навч. посібн. Вид. 2-ге, доповнене і перероблене. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2017. 246 с.
4. Базилевич В. Д. Страхова справа : підручник. Київ : Знання, 2011. 203 с.
5. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні. Київ: Знання, 2011. С. 381.
6. Боков О. В. Механізм управління системою загальнообов'язкового державного соціального страхування з тимчасової втрати працездатності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 25.00.02. Запоріжжя, 2010. С. 8.
7. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України : навч. посібн. Київ : Знання, 2005. 615 с.
8. Борецька Н. П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми : монографія. Донецьк : Янтар, 2001. 352 с.
9. Грибіденко І. Ф. Соціальний захист населення. *Україна*. 2009. № 12. 184 с.
10. Гірник О. О. Соціальне обслуговування за законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук. 25.00.02. Київ, 2014. 193 с.
11. Дакал А. В. Зарубіжний досвід формування та реалізації державної політики щодо захисту прав дітей: роль інституту омбудсмана у справах дітей. *Вісник НАДУ при Президентіві України*. 2012. Вип. 4. С. 211 – 219.

12. Дема Д. І. Державне регулювання соціального захисту населення в країнах з ринковою економікою. *Фінанси України*. 2000. № 9. С. 59 – 62.
13. Кривобок Ю.В. Безоплатні соціальні послуги: перспектива в Україні. *Вісник пенсійного фонду в Україні*. 2011. № 2 (104). С. 8 – 12.
14. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
15. Офіційний сайт міністерства соціальної політики України, URL: <https://www.msp.gov.ua> (дата звернення 01.05.2023).
16. Про межу малозабезпеченості : Закон України : від 04.10.1994 р. № 190/94-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190/94-вр#Text> (дата звернення 09.03.2023).
17. Про екстрену медичну допомогу : Закон України від 18.06. 2013 р. № 30. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text> (дата звернення 08.03.2023).
18. Про основи соціальної захищеності інваліда в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. № 21. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення 01.05.2023).
19. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. № 24. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення 01.05.2023).
20. Про пенсійне забезпечення : Закон України від 05.11.1991р. № 3. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text> (дата звернення 16.03.2023).
21. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : Закон України від 01.06.2000 р. № 35. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14#Text> (дата звернення 01.05.2023).
22. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21.11.1992 р. № 5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text> (дата звернення 17.02.2023).

23. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991р. № 15. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> (дата звернення 11.03.2023).

24. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001р. № 30. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 01.04.2023).

25. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей : Закон України від 02.06.2005р. № 26. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15#Text> (дата звернення 07.05.2023).

26. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05.10.2000 р. № 48. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (дата звернення 01.05.2023).

27. Про внесення змін до Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.02.2009 р. № 59. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=59-2009-%EF> (дата звернення 06.05.2023).

28. Порядок призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми. Офіційний сайт Міністерства юстиції. URL : <http://old.minjust.gov.ua/9908> (дата звернення 09.05.2023).

29. Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам і державної соціальної допомоги на догляд : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.04.2005 р. № 261. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/261-2005-%D0%BF> (дата звернення 04.05.2023).

30. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 04.04.2000р. №2017-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (дата звернення 01.05.2023).

31. Про прожитковий мінімум: Закон України від 1999, № 38, ст.348. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text> (дата звернення 03.05.2023).

32. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення 02.05.2023).

33. Рунова Н. О. Правове регулювання соціального обслуговування в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Луганськ, 2011. 23 с.

34. Руженський М. М. Соціальний захист населення в умовах формування ринкової моделі економіки України : монографія. Київ : ІПК ДСЗУ, 2013. 318 с.

35. Сільченко С. О. Соціальне страхування: реалії та перспективи правового регулювання. *Проблеми трудового права*. 2011. № 102. С. 79 – 80.

36. Сокол М. В. Поняття критерії малозабезпеченості. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3-4. С. 179 – 183.

37. Флорескул Л. Н. Система соціального захисту населення як чинник формування соціальної держави. *Вісник КНТЕУ*. 2009. № 2. С. 34 – 45.

38. Чернега О., Опалько В. Глобальна бідність: масштаби, тенденції і загрози розвитку : монографія. Донецьк : ДонНУЕТ, 2010. 235 с.

39. Шевчук П. І. Соціальна політика : навч. посібн. Львів : Світ, 2003. 400 с.

40. Ярошенко І. С. Право соціального забезпечення: навч. посібн. Київ : КНЕУ, 2005. 232 с.